

Redovisning av uppdrag att ta fram koncept
för utbildningslokaler samt antagande av
inriktning och funktionsprogram för
utbildningslokaler

5

2023UKFN312

Nämnden för utbildning, kultur och fritid

Datum
2023-11-06

Diarienummer
2023UKFN312 219

Redovisning av uppdrag att ta fram koncept för utbildningslokaler samt antagande av inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler

Förslag till beslut

Nämnden för utbildning, kultur och fritids beslut

Nämnden för utbildning, kultur och fritid antar *Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler* under förutsättning att kommunstyrelsen antar det samma.

Nämnden för utbildning, kultur och fritids förslag till beslut i kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen antar *Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler*.

Kommunstyrelsen beslutar att uppdraget är genomfört och därmed avslutat.

Sammanfattning av ärendet

Kommunstyrelsen beslutade den 27 maj 2021 §217 att ge förvaltningen i uppdrag att arbeta fram koncept för utbildningslokaler. Enligt uppdraget står Härryda kommun inför ett omfattande renoverings- och ombyggnadsbehov av kommunala utbildningslokaler, främst inom grundskolan. I uppdraget poängteras vikten av gemensamma principer för att få en styrning där processer effektiviseras och fokus på långsiktighet och hållbarhet förtydligas.

Sektorn för teknik och förvaltningsstöd har i samarbete med sektorn för utbildning, kultur och fritid tagit fram styrdokumentet *Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler* utifrån uppdraget. Styrdokumentet beskriver övergripande hur utbildningslokalerna för förskola respektive skola i Härryda kommun ska dimensioneras och utformas.

Förvaltningen bedömer att styrdokumentet kommer att minska den interna administrationen samt att projekteringstiden kommer att minska. I jämförelse med nuläget bedöms styrdokumentet inte innebära kostnadsdrivande metoder eller konstruktioner.

I Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler framgår att barnperspektivet ska beaktas vid framtida projekteringar, i steg 1-3 enligt projektmodellen.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse 6 november 2023
- Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler med bilaga Rumsprogram för utbildningslokaler
- Kommunstyrelsens beslut 27 maj 2021 § 217, Uppdrag om framtagande av koncept för utbildningslokaler

Ärendet

Kommunstyrelsen beslutade den 27 maj 2021 §217 att ge förvaltningen i uppdrag att arbeta fram koncept för utbildningslokaler. Enligt uppdraget står Härryda kommun inför ett omfattande renoverings- och ombyggnadsbehov av kommunala utbildningslokaler, främst inom grundskolan. Samtidigt kommer kommunen behöva ersätta och komplettera med nya utbildningslokaler allt eftersom kommunen utvecklas. Uppdraget poängterar att det är angeläget med gemensamma principer och tydlig rollfördelning vid såväl nybyggnation som större om- och tillbyggnationer. Genom en sådan styrning kan processer effektiviseras och fokus på långsiktighet och hållbarhet förtydligas.

Genomförande av uppdraget

Utifrån uppdraget har förvaltningen upprättat ett styrdokument med tillhörande bilaga. Arbetet har genomförts i samarbete mellan sektorn för utbildning, kultur och fritid samt sektorn för teknik och förvaltningsstöd.

I arbetet med att ta fram Härryda kommuns styrdokument för utbildningslokaler har Kungsbacka kommuns *Koncept för utbildningslokaler* utgjort en viktig inspirationskälla. Utöver detta har även motsvarande styrdokument för andra kommuner och en studie om skolmiljöer som gjorts av forskningsinstitutet Ifous (Innovation, forskning och utveckling i skola och förskola) utgjort underlag för framtagandet av styrdokument för Härryda kommun. Förvaltningen har också varit i kontakt med företag som arbetar med flexibla modullösningar. Dessutom har förvaltningens erfarenheter från tidigare byggnationer av förskolor och skolor varit ett viktigt underlag.

Styrdokumentet har förankrats i berörda ledningsgrupper i förvaltningen och samverkan har genomförts med fackliga företrädare inom sektorn för utbildning, kultur och fritid samt sektorn för teknik och förvaltningsstöd.

Styrdokumentet

Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler beskriver övergripande hur utbildningslokalerna för förskola respektive grundskola ska dimensioneras och utformas. Även lärmiljö inomhus samt utomhus beskrivs.

Bilagan *Rumsprogram för utbildningslokaler* beskriver mer i detalj hur utbildningslokalerna ska utformas och utrustas. Här finns bland annat beskrivningar på vilken utrustning som ska finnas i olika typer av utbildningslokaler men även andra lokaler som krävs för att verksamheten på en förskola eller skola ska fungera.

Ekonomiska konsekvenser

Genom att anta *Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler* kommer intern administration att minska. Det kommer även innebära att projekteringstiden kommer att minska eftersom styrdokumentet beskriver en standardbyggnad för förskola respektive skola.

Styrdokumentet innebär inte kostnadsdrivande metoder eller konstruktioner jämfört med nuläge.

Konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv

Vid den senaste byggnationen av utbildningslokal, Fagerhultsskolan i Hindås, som varit ett underlag i framtagandet av *Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler* involverade förvaltningen elever på Rävlandaskolan. De fick tycka till om hur de ville ha en framtida skola, vilket sedan låg till grund för det så kallade verksamhetsprogrammet som var ett viktigt styrande dokument i projekteringen. När Fagerhultsskolan påbörjat sin verksamhet involverade förvaltningen eleverna i att bland annat utvärdera hur det blivit utifrån intentionerna i verksamhetsprogrammet. Förvaltningen bedömer att denna modell varit välfungerande. I *Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler* framgår att barnperspektivet ska beaktas vid framtida projekteringar, i steg 1-3 enligt projektmodellen.

Päivi Malmsten
Sektorschef

Martin Wennberg
Administrativ chef

Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler

Innehåll

Inledning och bakgrund	3
Markstorlek och byggnadsvolymer	3
Dimensionering av utbildningslokaler	4
Grundskola	4
Förskola	4
Lärmiljö inomhus	5
Grundskola	5
Klassrum	5
Grupprum	5
Förskola	6
Lärmiljö utomhus	6
Grundskola	6
Förskola	7
Lokalernas utformning	7
Grundskola	7
Förskola	8
Trygghet och tillgänglighet	9
Grundskolan	10
Förskola	10
Flexibelt nyttjande	10
Hållbarhet	10
Ekonomi	11
Projektmodell	11
Uppföljning	12

Inledning och bakgrund

Härryda kommuns inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler syftar till att ge en gemensam riktning vid ny- och ombyggnation av utbildningslokaler. Inriktning och funktionsprogram ska effektivisera processerna och stäva efter långsiktiga, flexibla och hållbara utbildningslokaler. Dokumentet bygger på Boverkets rekommendationer och vägledningar om förskolors och skolors miljöer vilka i sin tur ger vägledning om aktuell lagstiftning och annan nationell reglering.

Lokalerna är också en viktig del för att nå målbilden ”Sveriges bästa skola”. Utöver de sex prioriterade byggstenarna; undervisning, relationer, trygghet, barn- och elevhälsa, systematiskt kvalitetsarbete samt kultur och ledarskap är lokalerna också en viktig byggsten för att uppnå målbilden.

Dokumentet är en vägledning för berörda intressenter för att ge en riktning i ett tidigt skede.

Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler utgår från följande:

- Markstorlek och byggnadsvolymer
- Dimensionering av utbildningslokaler
- Lärmiljö inomhus
- Lärmiljö utomhus
- Lokalerna utformning
- Trygghet och tillgänglighet
- Flexibelt nyttjande
- Hållbarhet

Ett rumsprogram för utbildningslokaler finns också kopplad till dokumentet. Rumsprogrammet beskriver mer ingående detaljer för byggnationen.

Markstorlek och byggnadsvolymer

Inför arbetet med nya detaljplaner ska övervägande göras utifrån behoven i lokalresursplanen om yta behöver avsättas för allmänt ändamål. Det ger kommunen bättre möjlighet att agera flexibelt och långsiktigt för att kunna svara upp mot lokalbehoven utifrån kommunens tillväxt. Detta innebär att detaljplanen ska möjliggöra olika typer av verksamheter eller bostäder. Markarealen ska inrymma plats för byggnad/-er, utemiljö/friyta, parkering och angöring.

För en förskola krävs generellt cirka 30 kvm per barn för friytan men storleken kan variera beroende på om förskolan placeras i tätortsnära läge eller på landsbygden. För förskolor beräknas cirka 15 parkeringsplatser per 120 barn för

parkering i samband med hämtning och lämning samt cirka 15 parkeringsplatser för personalen. Behovet kan variera beroende på placering i tätortsnära läge eller på landsbygd.

På grundskolor krävs generellt cirka 15-30 kvm per barn för utemiljö men storleken varierar något beroende på vilka årskurser som skolverksamheten omfattar. För skolor beräknas cirka 5 parkeringsplatser per 100 elever för parkering i samband med hämtning och lämning samt personalparkering för cirka 75 procent av personalen. Behovet kan dock variera beroende på placering i tätortsnära läge eller på landsbygd. Förutom parkeringsplatser och plats för mottagning av gods krävs utrymme för skolbussar att passera och stanna utan att stoppa övrig trafik. Vändning av fordon bör kunna ske utan behov av backningsrörelser. Vädskyddad parkering för cyklar ska också beaktas och behovet utgår, precis som för parkeringsplatser, från placering i tätortsnära läge eller landsbygd utifrån hur enkelt det är att ta sig dit med cykel.

Dimensionering av utbildningslokaler

Grundskola

För en F-3 skola är minst 300 elever per skolenheten önskvärt respektive 450-500 elever för en 4-9 skola. Det finns samordningsvinster med en större skola så som möjligheten att maximera användningen av specialsalar samt skolrestaurang. Det finns också organisatoriska fördelar i form av heltäckande lärarbehörigheter samt minskade vikariekostnader.

Förskola

Vid nybyggnation är utgångspunkten att bygga förskolor för cirka 120 barn. På en större förskola ökar möjligheten till att samnyttja lokaler och vikarier. Det underlättar också för att personalen ska få avlösning under dagen för planering. Dessa förutsättningar ger en högre personalkontinuitet för barnen.

Lärmiljö inomhus

Utbildningslokalerna bör följa Boverkets allmänna råd om 10 kvm BRA¹ per barn/elev.

Grundskola

Klassrum

Ett klassrum ska vara dimensionerat för 33 personer att samtidigt vistas i rummet. Lokalen ska vara väl ljuddämpad och erbjuda en visuellt avskalad miljö i syfte att möta de elever som har behov av det. Klassrummet behöver ha goda förvaringsmöjligheter för såväl elevernas material samt lärares arbetsmaterial.

Grupprum

Till varje klassrum ska det finnas tillgång till ett grupprum med plats för max 8 personer. I grupprummet ska det finnas tillräckligt stor fri väggyta för att kunna sätta upp t.ex. en whiteboard eller motsvarande samt möjlighet till mindre förvaring. Det ska enbart finnas en dörr in till grupprummet från klassrummet i syfte att minska in- och utgångarna från klassrummet och öka elevernas trygghet och studiero. Grupprummet ska enbart ha ett glasparti in mot klassrummet. Utrymningsreglerna styr utformningen.

Särskilt anpassad undervisningslokal

De ska finnas minst en särskilt anpassad undervisningslokal för elever med behov av ett avgränsat sammanhang. Lokalen ska vara av storleken som ett fullstort klassrum. Insynen i detta rum bör vara särskilt begränsad så att de elever som deltar i undervisningen ska ha större möjlighet att kunna koncentrera sig. Dessutom bör lokalen vara placerad i utkanten av skolan för att minimera stimuli runt lokalen.

Skolbibliotek

Enligt skollagen ska eleverna ha tillgång till ett skolbibliotek. Storleken på biblioteket kan variera beroende på hur många elever som går på skolan samt om det ligger ett bibliotek i närheten. I biblioteket bör det finnas plats för ett konferensbord för att kunna utnyttja lokalen även som mötesrum under tider det inte är bibliotek. Det behöver finnas en arbetsplats för skolbibliotekarien. Om den tillgängliga ytan i biblioteket tillåter det kan det inrättas studieplatser.

¹ Bruksarea, dvs. alla våningsplans area.

Specialsalar

Skolor med årskurserna 7-9 ska ha specialsalar för undervisning i enlighet med läroplanen. Övriga årskurser har inte samma krav och ska därmed inte utrustas med samtliga specialsalar då nyttjandegraden skulle bli låg i förhållande till kostnaden. Vid projektering av skolor med årskurserna F-3 och 4-6 ska en behovsbedömning göras utifrån vilka specialsalar som finns i närliggande skolor och om dessa kan samnyttjas.

Fritidshemslokaler

På grundskoleenheter med elever i F-6 ska det finnas lokaler för fritidshem. Fritidshemslokalerna ska kunna samnyttjas mellan skola och fritidshem. I lokalen ska det finnas utrymme för att förvara speciellt material för fritidshemmen.

Förskola

Hemvist

Varje avdelning ska ha en hemvist. Hemvisten ska vara barnens trygga punkt på förskolan där det ska finnas kapprum, toaletter, större pedagogiskt rum samt två mindre pedagogiska rum. En förskola ska ha större gemensamma ytor som kan delas av flera hemvister. Hemvisten ska vara dimensionerad för 23 personer samtidigt utifrån ventilationskrav.

Ateljé/Verkstad

En förskola ska ha ateljé/verkstad för praktiskt och kreativt arbete.

Lärmiljö utomhus

Med friyta avses den yta som barn och elever fritt kan disponera för sin utevistelse.

Grundskola

Friytan utomhus bör vara 15-30 kvm per elev². Yngre elever behöver mer friyta än äldre. Om friytan minskar utifrån ändringar i detaljplan bör friytan ersättas med motsvarande mängd friyta på annan närliggande plats. Om det i skolans närområde finns tillgång till grönområde kan den planerade friytan minskas något då eleverna kan nyttja den närliggande ytan.

² Enligt Boverkets rekommendationer

Utemiljön ska stimulera elevernas rörelse och tillgänglighet ska beaktas vid utformning.

Förskola

Friytan utomhus bör vara 30 kvm per barn. Förskolans utemiljö ska inbjuda till kreativitet och rörelse samt stimulera social gemenskap. Förskolans utemiljö ska vara väl belyst för utevistelse under höst och vinter. Vid utformningen ska sol-, vind- och regnskydd beaktas. På förskolans gård ska det finnas gemensamt förråd för barnens uteleksaker. Förskolans gård ska ha olika fasta stationer för aktiviteter exempelvis vattenlek och sandlek. Tillgänglighet ska beaktas vid utformning.

Lokalernas utformning

Utbildningslokalerna ska utformas så att de ger de bästa förutsättningarna för barnen och eleverna utifrån deras förutsättningar. Vid ny- och ombyggnation är det viktigt att lokalerna är genomtänkta och hållbara för kommande generationer. Flerplanslösningar ska prioriteras före enplanslösningar.

Grundskola

Entré

En skola ska ha en tydlig och välkomnande huvudentré. Vid entrén ska det finnas enkel och tillgänglig information om skolan. Det ska finnas egna inre entréer för eleverna i direkt anslutning till arbetslagets lokaler.

Personalutrymmen

Personalen som har huvuddelen av sin arbetstid förlagd på förskolan/skolan ska ha tillgång till en arbetsplats i ett arbetsrum. I arbetsrummet ska det finnas god tillgång till elkontakter för laddning av datorer och telefoner samt trådlöst nätverk och WC till varje arbetslagsrum. Det ska finnas tillgång till ett separat och låsbart dusch- och omklädningsutrymme för personal. Personalen ska ha tillgång till ett vilrum.³

Mötesrum

På en grundskoleenhet ska det finnas tillgång till ett mötesrum för cirka 15 personer. Rummet ska vara insynsskyddat samt ligga avskilt från där eleverna

³ Enligt Arbetsmiljölagen ska arbetsplatser med fler än 50 anställda ha tillgång till vilrum.

vistas. Utifrån säkerhetsaspekter för personal ska rummet ha två dörrar in och ut ifall en hotfull situation skulle uppstå.

Kök

Målsättningen är att maten ska tillagas så nära matgästen som möjligt, dvs. i första hand i ett tillagningskök. Vid nybyggnation eller ombyggnation av kök ska måltidsservice involveras i processen.

Skolrestaurang

Vid dimensionering av antal platser i skolrestaurangen ska hänsyn tas till hur många elever som går på skolan. Vid inredning av lokalen ska i möjligaste mån mobil/flyttbar inredning väljas. Om skolan har ett stort spann på elevernas ålder ska inredningen anpassas så att det är lätt att ta mat.

Skolrestaurangen ska kunna disponeras av skolan och andra aktörer för möten etc. eftermiddagar, kvällar och helger därför ska skolrestaurangen vara placerad så att uthyrning underlättas.

Lokal för kultur och föreningar

Vid nybyggnation ska det eftersträvas att skapa möjligheter för kulturskolan att bedriva verksamhet i skolans lokaler. Lokalen ska ha god akustik och det ska finnas möjlighet till förvaring för instrument, material etc. Lokalen ska placeras så att det bli enkelt att nyttja den eftermiddags- och kvällstid.

I skolans idrottshall ska det finnas utrymme för föreningar att förvara utrustning i låst utrymme. De föreningar som främst förutsätts nyttja den nya lokalen ska via föreningsservice beredas möjlighet att yttra sig gällande utformning.

Förskola

Entré

Förskolans huvudentré ska vara tydlig. Vid entrén ska det finnas enkel och tillgänglig information. Vid avdelningsentrén ska barnen ha tillgång till ett eget klädfack/plats samt förvaring av extrakläder. Det ska finnas torkmöjligheter i anslutning till entrén samt tillgång till toalett. Förskolans entréer ska ha skärmtak så att de minsta barnen kan sova i vagn utomhus.

Skötrum/toalettutrymme

Skötrummet ska ligga i nära anslutning till de pedagogiska utrymmena i syfte att underlätta för pedagogen att kunna ha uppsikt över verksamheten.

Toalettutrymmet ska utformas efter barnens integritet och möjlighet att själva utföra sina behov.

Kök och restaurang

Målsättningen är att maten ska tillagas så nära matgästen som möjligt, dvs. i första hand i ett tillagningskök. Vid nybyggnation eller ombyggnation av kök ska måltidsservice involveras i processen.

Restaurangen ska utformas så att den även kan användas för annan verksamhet. Vid inredning av lokalen ska i möjligaste mån mobil/flyttbar inredning väljas. Restaurangen bör vara placerad nära köket och det ska finnas möjlighet att tvätta sig och hämta dricksvatten i nära anslutning. Minst 1/3 av barnen och deras pedagoger ska kunna äta samtidigt. Det ska finnas möjlighet till självservering, antingen från serveringsvagnar eller från en fast uppställningsyta.

Personalutrymmen

Det ska finnas arbetsplatser för personalen med riktmärket en arbetsplats per 20 barn samt utrymme för rast och vila. På förskolan ska det också finnas ett arbetsrum för rektor. Rektors arbetsrum ska vara ljudisolerat och placerat så att det är lätt för vårdnadshavare/besökare att hitta. I förskolan ska det finnas ett mötesrum med plats för minst 8 personer. Rummet ska vara ljudisolerat och utan insyn inifrån. Personalen ska ha tillgång till vilorum.

Trygghet och tillgänglighet

Utemiljö på förskolor och skolor ska vara väl belyst under höst och vinter. Buskage och annan växtlighet som kan skapa otrygga miljöer ska undvikas. För att motverka skadegörelse och inbrott ska kameror monteras på byggnadens fasader. Kamerabevakning på tillståndspliktiga ytor såsom gård och fasader kräver tillstånd från Integritetsskyddsmyndigheten. Zoner för inbrottslarm ska ta hänsyn till övriga intressenters möjligheter att nyttja skolans lokaler kvällar och helger.

För att gården ska vara trygg och säker ska det vara möjligt att genomföra varutransporter avskilt från de områden som barn/elever vistas på.

Utbildningslokalerna ska vara anpassade så att barn/elever, vårdnadshavare och pedagoger har tillgång till lokalen oavsett fysiska funktionshinder. De ska också ha ett välfungerande system för både in- och utrymning.

En effektiv och säker värdeförvaring (för såväl personal som elever), dokumentförvaring samt godsmottagning ska finnas.

Grundskolan

Det ska vara lätt att hitta på skolan och i nära anslutning till huvudentrén ska expeditionen och elevhälsan vara placerad.

Målsättningen vid nybyggnation är att bygga öppna ytor i anslutning till klassrummen och att undvika korridorer.

I utemiljön ska redskap, bänkar etc. vara förankrade i marken. Vid ombyggnation undviks att skolgården ”kapslas” in av byggnaden för att öka insyn på skolgården. Staket ska beaktas utifrån förhållanden på den aktuella platsen, trafikmiljö etc.

Förskola

Förskolans gård ska omges av ett staket. Staket ska beaktas utifrån förhållanden på den aktuella platsen, trafikmiljö etc. Staketet ska vara minst 140 cm högt.

I utemiljön ska redskap, bänkar etc. vara förankrade i marken. Utomhusmiljön på förskolan ska vara öppen så att pedagogerna lätt kan överblicka barngrupperna.

Flexibelt nyttjande

Idrottshall, samlingssal och andra ytor som kan hyras ut efter verksamhetstid ska vara placerade så att det är enkelt att nyttja dem av föreningslivet eller andra hyresgäster. Idrottshallen ska inte vara placerad så att det påverkar trafiksituationen för fritidsverksamheten och bör ha en egen ingång utifrån.

Vid projektering av nybyggnation och mer omfattande renoveringar ska ökad krisberedskap beaktas. Förutsättningarna för tillgång till värme, nödvatten och reservkraft ska utredas. Vid nybyggnation ska även frågan om skyddsrum beaktas.

Hållbarhet

Det är viktigt att kommunen vid nybyggnation och renoveringar strävar efter att minimera negativ miljöpåverkan, dvs. sträva efter att minska klimatavtrycket. All planering av utbildningslokaler ska utgå från ekonomisk och ekologisk hållbarhet vilket innebär att hushålla med både mänskliga och materiella resurser på lång sikt. Effektiv användning av energi och naturresurser ska eftersträvas. Det innebär bl. a. att det naturliga kretsloppet ska värnas, användningen av energi och material ska begränsas samt en strävan att använda resurssnåla produkter och processer.

I hållbarhetsarbetet är *Hållbarhetsstrategiska program för Härryda kommun*, *Policy för giftfri kommun* och *Plan för fossiloberoende förvaltning* styrande och vägledande.

Detta sker exempelvis genom:

- miljövänliga och hållbara materialval
- giftfria miljöer
- energismarta och hållbara lösningar i fastigheterna
- samarbete mellan förvaltningens sektorer
- cirkulära flöden.

Tillsammans åstadkommer vi mer för att skapa en god hälsa och ett hållbart samhälle.

Ekonomi

Inför nybyggnation lämnar fastighetsfunktionen underlag för beslut i kommunstyrelsen om investeringsbudget. Underlaget bygger på tidigare erfarenhet av nyproduktion av likande objekt i kommunen, i andra kommuner samt bedömning av konjunkturläget. I underlaget kan även information från extern kalkylator ingå. Budgeten beslutas innan projekteringen startas. Projekteringen ligger till grund för upphandlingsunderlagen. Fastighetsfunktionen upphandlar sedan byggandet av fastigheten vanligtvis som en totalentreprenad. Men även utförarentreprenad eller partnering kan användas i de fall det bedöms mest lämpligt. Ansvarig projektledare från fastighetsfunktionen ansvarar för att byggprojektet håller budget. Vid risk för eventuellt överskridande över 10 % ska kommunstyrelsen informeras och besluta om att godkänna eller inte godkänna ett överskridande.

Projektmodell

Allt arbete som genomförs vid ett fastighetsprojekt ska utgå från fastighetsfunktionens fastställda projektmodell. Modellen tydliggör projektets olika steg samt vilka aktörer som deltar i de olika stegen. I steg 1-3 är det viktigt att barnperspektivet beaktas.

Projektmodellen syftar till att kvalitetssäkra processen, skapa hållbara lösningar över tid, ge mer verksamhetsnytta samt skapa trygghet och rätt fokus för verksamheten.

Projektmodellens sju steg.

Uppföljning

Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler ska uppdateras vart tredje år eller vid behov av sektorscheferna för sektor UKF och sektor TOF samt därefter beslutas av ansvarig nämnd.

Rumsprogram för utbildningslokaler

Innehåll

Inledning.....	3
Hållbarhet	3
Digitalisering	3
Entréer	3
Klassrum.....	4
NO-sal.....	4
Hem- och konsumentkunskapssal	5
Idrotthall	6
Musiksal	7
Bild- och slöjdlokaler.....	7
Ateljé/Verkstad (förskola).....	9
Samlingssal.....	10
Elevhälsa	10
Fritidshem	11
Skolrestaurang och kök.....	11
Städtrum.....	11
Skötrum förskola.....	11
Toaletter grundskola.....	12
Lokalernas utformning.....	12
Ljudmiljö inomhus.....	13
Ventilation.....	13
Uppföljning	13

Inledning

Rumsprogrammet är ett kompletterande dokument till *Inriktning och funktionsprogram för utbildningslokaler*. Rumsprogrammets syfte är att mer i detalj beskriva hur utrymmen i utbildningslokaler ska utformas.

Hållbarhet

För att minska vårt klimatavtryck vid ny- och ombyggnation ska följande beaktas:

- Material ska vara giftfria.
- Användande av cirkulärt byggnadsmaterial.
- Vid projektering ska en bedömning göras om installation av solceller är gynnsam.
- Doseringssystem ska finnas för tvätt- och diskmaskiner.
- Avfallsutrymmens placering och utformning ska beaktas för att underlätta för både den som slänger avfallet och de som hämtar upp det. Inomhus ska det finnas sorteringsstationer på flera platser. Miljöhuset ska dimensioneras beroende på verksamhet.

Digitalisering

Utbildningslokalerna ska ha nätkapacitet (trådlöst och trådbunden) med god täckning samt digital projektor eller motsvarande. Installation för AV-utrustning med nödvändiga uttag och anslutningar ska förberedas. Lokalerna ska vara rikt utrustade med eluttag.

Entréer

När entréer planeras ska följande beaktas:

- Det ska finnas möjlighet för yngre elever och rullstolsburna att själva kunna öppna och stänga dörrar på skolan vid behov. På förskolor gäller andra krav av säkerhetsskäl.
- Entrén ska ha ett skärmtak.
- Utanför entrédörren ska det i nivå med omkringliggande mark finnas skrapgaller.
- Innanför entrédörrarna ska det finnas en infälld entrématta.
- Sandlådor ska inte förläggas i närheten till entrén.

Klassrum

Klassrum ska dimensioneras för upp till 33 personer. De ska ha whiteboard eller liknande med belysning i hela tavlans längd samt en projektduk.

Mörkläggningsmöjligheter ska finnas.

Upp till årskurs 6 ska klassrum ha diskbänk med vattenanslutning och skåp.

Vid projekteringen ska beaktas om det ska finnas fast låsbar skåpförvaring.

NO-sal

En skola med undervisning i årskurser 7-9 behöver ha tillgång till minst en NO-sal för att möjliggöra läroplanens undervisningsmoment i fysik, kemi och biologi. Om skolan inte har åk 7-9 ska undervisning i NO från åk 4 ske i ordinarie klassrum.

I direkt anslutning till NO-salen ska ett särskilt preparationsrum finnas. Det ska även vara möjligt att nå preparationsrummet utan att behöva passera genom NO-salen. Vid F-6 skola ersätts preparationsrummet av ett mindre förråd. Hänsyn ska tas till att NO-salen även ska användas flexibelt för undervisning i andra ämnen.

Preparationsrummet ska vara utrustat med låsbara förvaringsskåp, kombinerad kyl/frys (50/50) och separat mindre frys (anpassat för NO-sal) samt dragskåp, ventilerade och brandisolerade förvaringsskåp med separata utrymmen för syror, kemikalier och gasol, arbetsbänk, inkl. diskbänk. Diskmaskin kan även placeras här som alternativ till läge i central demonstrationsbänk.

Preparationsrum bör vara placerade och planerade för att minimera transporter av farliga kemikalier och dyr utrustning där elever vistas (korridor och det gemensamma stråket).

NO-salen ska vara utrustad med:

- Demonstrationsbänk med vask och ho.
- Kroklist för labbrockar mm.
- Diskbänkar med VA och mellanliggande bänkyta med underskåp.
- Dragskåp med underskåp.
- Separat punktutslug för förbränningslaborationer.
- Nöddusch/ögondusch.
- Whiteboard eller motsvarande med belysning i salens teoridel.
- Huvudbrytare el

Hem- och konsumentkunskapssal

Hem- och konsumentkunskapssalen ska ge färdighetsövning i planering av hushållsarbete, matlagning, disk, städ, tvätt, dukning. Det ska vara en inspirerande miljö vilken ska ge lust till eleverna att laga mat med hälsoperspektiv och glädje över att succesivt bli allt mer självständiga.

Hem- och konsumentkunskapssalen ska inrymma en helklass varav halvklass i kök och halvklass i teoridel. Läraren ska ha möjlighet att ha tillsyn över samtliga kök samtidigt.

Lokaler för hem- och konsumentkunskap placeras, om möjligt, i anslutning till skolrestaurangen för att ge möjligheter till visst samutnyttjande av lokaler och för att kunna användas vid uthyrning.

Hem- och konsumentkunskapssalen ska dimensioneras enligt följande:

- 2 elever per kök + demonstrationskök, dvs. totalt 9 kök för halvklass (åk 7–9) och 5 kök för F-6 skolor.
- En av arbetsplatserna för eleverna ska vara anpassat för elever med funktionsnedsättning.

Köksenheter ska vara utrustade med:

- Diskbänk med ho och avlopp
- Ugn
- Spis och fläkt
- Diskmaskin (2 snabbmaskiner centralt placerade)
- Plats för beredning
- Förvaring av matberedningsartiklar.
- Huvudbrytare el

Det ska också finnas förvaring för utrustning och mat (tillgänglig för eleverna), separat torrförråd med hyllinredning samt plats för uppdukning och sittning för matlagen.

Ett av undervisningsköken ska vara tillgänglighetsanpassat.

Det ska också finnas en separat tvättstuga för undervisning. Tvättstugan ska vara utrustad med:

- Skåpsuppställning
- Tvättbänk
- Strykjärn
- Strykbräda

- Tvättmaskin
- Torktumlare
- Huvudbrytare el

Idrotthall

Idrottshall bör byggas med minst 20x40 meter spelmått. En stor hall gör idrottssalen mer attraktiv att boka efter verksamhetstid.

Takhöjden ska vara minst 7,5 meter.

Idrottshallen ska inte ha fönster som medför bländrisk.

Det ska finnas egen ingång, som innebär att man inte behöver passera omklädningsrum.

Golvet ska vara en homogen PVC-matta med linjer för badminton, innebandy, basket, handboll, futsal och volleyboll. Andra önskemål om linjer bör övervägas vid projekteringen.

Belysningen ska uppfylla kraven enligt europeisk standard ”ljus och rum” på bländning, ljusriktning, säkerhet, ljusstyrka och ljusfördelning.

De ska finnas fyra omklädningsrum. I varje omklädningsrum ska det finnas dusch med skiljevägg mellan. Alla duschar ska ha låsbar dörr. Duscharna ska placeras så att det inte finns någon insyn från omklädningsrum samt från omklädningsrum och korridor. Det ska finnas ett mindre omklädningsrum för elever som av olika skäl inte använder de ordinarie omklädningsrummen. I duschutrymmet ska det finnas vattenutkastare som används vid städning. Det ska också finnas ett omklädningsrum med egen dusch för idrottslärare och domare.

Idrottshallen inklusive dusch, omklädningsrum och entré ska vara en separat del i larmzon.

Idrottshallen ska vara utrustad med:

- Bom
- Klätterlinor fästa i tak
- Ribbstolar
- Romerska ringar
- Mål och skyddsnät för handboll
- Basketkorgar med gasfjäder
- Nätstolpar och nät för badminton och volleyboll
- Ljudanläggning anpassad efter idrottsvallens användning.

- Ridåvägg med ljudreduktion <30dB
- Vattenstation i korridor
- Resultattavla

Musiksal

Musiksalen ska dimensioneras för 33 personer med grupprum i anslutning för att möjliggöra varierande undervisningsformer för mindre grupper.

Salen bör placeras på bottenplattan i närheten av slöjdsalar.

Rummets akustiska egenskaper ska särskilt beaktas eftersom det skiljer sig från exempelvis en vanlig undervisningssal. Beroende på aktivitet är det bra om den akustiska dämpningen av rummet enkelt kan förändras, ex i form av paneler eller draperier.

Aktiviteterna i en musiksal riskerar att störa verksamheten i kringliggande lokaler. Därför behöver speciell omsorg läggas vid ljudisolering av väggar och bjälklag enligt gällande normer för lokaler med musikundervisning.

Musiksalen ska vara utrustad med:

- Whiteboard eller motsvarande och tavelbelysning.
- Instrumentförråd.
- Extra högt placerade eluttag för elinstrument.
- Studio för inspelning.
- Närhet till entré för enkel uthyrning.
- Ljudsluss

Bild- och slöjdlokaler

Bild- och slöjdlokaler placeras med fördel i närheten av varandra för att underlätta samverkan och samordning mellan ämnena. Det ska finnas gemensamma utrymmen för förvaring av pågående arbeten i både bild och slöjd.

Lokaler för slöjd behöver byggas och utrustas på olika sätt beroende på för vilka årskurser och hur många elever de är avsedda att användas till. I årskurs 1-6 används enklare hantverkstekniker som virkning och tovning. Äldre elever kan nyttja mer utvecklade tekniker som vävning.

Bildlokaler ska normalt dimensioneras för grupper om ca 33 personer både vad gäller utrymme och ventilation. Slöjdlokaler ska dimensioneras för halvklass på 16 personer.

Bildsalen ska vara utrustad med:

- Fast låsbar skåpsförvaring
- Förvaring för material och verktyg
- Whiteboard med tavel-belysning i hela tavlans längd.
- Fast projektduk/ speciell projektoryta typ whiteboard.
- Yta för förvaring av projekt, temaarbete etc.
- Mörkläggningsgardiner
- Förberedelse för installation för AV-utrustning med nödvändiga uttag och anslutningar.
- Större diskbank med flera diskhoar med avskiljare för gips, lera etc.

Slöjdlokalen (textil) ska vara utrustad med:

- Grupprum/grupparbetsplats i anslutning till lokalen med visuell kontakt.
- Fast låsbar skåpsförvaring för elevarbeten
- Förvaring för material och verktyg. (Skåp minst 90 cm djupa för tyg)
- Väggyta för dokumentation på avsedda platser på skolan eller i anslutning till slöjdlokal
- Projektor
- Whiteboard minst 4m².
- Eluttag för symaskiner och annan elektrisk utrustning, t.ex. strykjärn (uttag med timer).
- Våtbänk med djup ho i textilsal.
- I sköljrum. Tvättbänk med djup ho, tvättmaskin, torkskåp (årskurserna 7-9).
- Låsbart grupprum/förråd/rwc med spegel som går att använda som provrum.
- Sybord för elever (1200x1200, höjd 900) med symaskiner och tillhörande pallar.
- Tillskärningsbord för stora tygstycken. (2 st 120x90cm h=90cm)
- Strykbord, placerat fristående från andra arbetsbänkar för att undvika olyckor. (1st 120x90cm h=90cm)
- Dammuppsamlare mikrofilter.
- Framdragen el i taket över varje sybord

Slöjdlokal (trä och metall) ska vara utrustad med:

- Whiteboard eller motsvarande om minst 4m²
- Projektor
- Luftrenande filter med timer
- Pelarborr
- Träsvarv
- Skivputsmaskin

- Bandsåg
- Rikt- och planhyvel
- Kontursåg
- Virkes- och skivställ
- Arbetsbänkar för eleverna exempelvis i öar om fyra bänkar.
- Spånsug och framdragen el i taket över varje ö om fyra arbetsbänkar.
- Ett separat utrymme för träbearbetning. I detta rum placeras alla maskiner av typen pelarborr, figursåg, skivputs. Utrymmet ska kunna nyttjas av både elever och personal. Samtliga maskiner ska anslutas till spånsugsanläggning. Alla maskiner ska styras via nödstoppansläggning i kombination med nollspänningsutlösning.
- Virkesförvaring anordnas i direkt anslutning till slöjdlokalerna. Det är önskvärt med direkt inlastningsmöjlighet från utsidan.
- Spånsugsanläggningen ska placeras på utsidan av slöjdlokalerna.
- I lokalerna ska det finnas läsbara förvarings-skåp och förvaringsmöjligheter för verktyg.
- För en skola med inriktningen F-9 eller 7-9 behöver separat utrymme för metallbearbetning även finnas i anslutning till den gemensamma ateljéytan. I utrymmet ska finnas möjlighet att bearbeta metall med värme vilket innebär vilket innebär att det ska finnas gasolrör samt nödvändiga installationer för frånluft. Det är viktigt att frånluften är konstruerad och dimensionerad för värmebehandling i det avsedda utrymmet.
- Plats för ytbearbetning och målning. Kan samordnas med bildsal eller i eventuell gemensam yta för slöjd och bild.
- Lödstation
- Skyddsmarkeringar på golv vid maskiner
- Nöddusch och engångsögonväska
- Större diskbänk med djupe diskho med avskiljare för gips, lera etc.

Ateljé/Verkstad (förskola)

Ateljé/verkstad ska vara försedd med fast skåpsuppställning med underskåp/lådhurts, rostfri diskbänk med vattenanslutning. Om ugn och micro inte finns på avdelningarna bör det finnas i ateljén, fast eller mobil.

Ateljén/verkstaden ska ha en låg tvättränna, 550 mm över golv samt gipsavskiljare under tvättrännan. Golv, väggar och golvbrunn ska vara våtrumsanpassat. Fasta vägghyllor i högt läge ska finnas för förvaring av material och arbeten. Dessutom ska det vara förberett för installation för AV-utrustning med nödvändiga uttag och anslutningar.

Samlingssal

Samlingssalen ska möjliggöra större sittningar för cirka 60 personer. Den ska placeras i nära anslutning till entrén. Lokalen ska vara bokningsbara för andra aktörer. Kulturskolan ska kunna använda samlingssalen när den inte används av skolan.

Elevhälsa

Arbetsrum för elevhälsans professioner ska beaktas.

Skolsköterskans arbetsrum behöver uppfylla vissa krav för att undersökningar ska kunna genomföras. Det ska vara utrustat med:

- Arbetsplats för journalföring.
- Minst 3,5 m avstånd mellan två av väggarna för att kunna genomföra synundersökning.
- Låsbara skåp
- Vaccin- och läkemedelskyl.
- Två hoar i stål med vattenanslutning.
- Diskbänk med rostfri dubbelho
- Handfat i porslin
- Höj-/sänkbar undersökningsbreds.
- Säkerhetsskåp för förvaring av journaler
- Uttag för el/data anpassas efter inredning.
- Upptaget- och väntasignalanläggning.

Utanför skolsköterskans rum bör det finnas ett väntrum.

Ljudisoleringen och av rummet ska beaktas så att inte samtal kan höras från intilliggande rum och utrymmen. Dörr ska vara ljudklassad och uppfylla kraven för sekretess inom elevhälsan. Rummet ska vara insynsskyddat.

Det ska också finnas ett samtalsrum med plats för upp till 4 personer. Detta kan finnas i anslutning till skolsköterskans arbetsrum. För möte med fler än 4 personer kan det samtalsrum/konferensrum användas som finns i anslutning till administrationen och elevhälsan.

HWC ska finnas i anslutning till skolsköterskans rum.

Det ska också finnas vilrum för elever. Rummet ska samutnyttjas av hela elevhälsan. I rummet bör det finnas fönster men rummet ska vara insynsskyddat.

Fritidshem

Fritidshem och skola behöver kunna samnyttja lokaler för optimal lokalanvändning. En separat plats för fritidshem bör finnas där speciellt material för fritidshem kan förvaras. Denna plats bör även kunna fungera som plats där vårdnadshavare hämtar och lämnar sina barn. För att spara yta är det en fördel om eleven enbart har sina kläder och skor vid ett och samma ställe både för skola och fritids. Antalet inskrivna elever på ett fritidshem bör vara minst 50 elever men det kan variera beroende på hur skolans väljer att organisera sin verksamhet. Om det vid en skolenhet finns fler än en fritidsavdelning bör det vara tydligt vilken avdelning som är avsedd för öppning och stängning.

På skolor där fritidshem ska bedrivas ska detta också beaktas vid utformning av skolgårdar och förråd.

Skolrestaurang och kök

Skolrestaurangen ska placeras i anslutning till köket. Det ska finnas möjlighet att tvätta sig och hämta dricksvatten i när anslutning. I restaurangen ska det finnas möjlighet att äta i avskildhet, utan större insyn, för de elever som har behov av det.

Vid nybyggnation av kök ska allergener beaktas. För tillagningskök ska även krav för bakning (gluten) finnas med i placeringen. Om möjligt bör även köket placeras i närheten av teknikrummet.

Städrum

- Städrummet ska ha anpassade funktioner och ytor och utrustas med följande:
- Utslagsvask med kran som kan kopplas till slang ("länsman")
- Diskbänk för grovkök för rengöring av redskap m.m.
- Stor golvgröp med galler där man kan tömma städmaskin
- Hyllor till material
- Eluttag för laddning och tvättmaskin
- Låsbara skåp där personalen kan förvara saker.

Skötrum förskola

I ett skötrum finns toaletter, höj- och sänkbart skötbord samt möjlighet för barnen att tvätta händerna. Barnen ska själva kunna använda både toalett och potta, tvätta händer samt ta sig upp på skötbordet. Skötrummet ska inte vara genomgångsrum och minst ett av rummen i varje avdelning ska ha visuell kontakt för personal till minst ett av skötrummen.

Om enheten endast har ett skötrum ska det ha minst två standardtoaletter, utrymme för minst ett skötbord med integrerat handfat samt tvättränna i porslin med minst 2-3 blandare. Under tvättrännan ska det finnas en golvbrunn. I närheten av skötbordet/skötborden ska det finnas förvaring för förbrukningsvaror.

Om enheten har två skötrum ska de ha två standardtoaletter. Det ska finnas utrymme för minst ett skötbord med handfat i vardera skötrum samt tvättränna i porslin med minst 2 blandare per skötrum. Under tvättrännan ska det finnas en golvbrunn. I närheten av skötbordet/skötborden ska det finnas förvaring för förbrukningsvaror.

Toaletter grundskola

Toaletterna på en grundskola ska placeras så att de upplevs som en säker plats för eleverna. Utrymmet utanför toaletterna ska vara öppet och det ska finnas ljusinsläpp vid korridoren utanför toaletterna. Toaletterna ska placeras i nära anslutning till lärarrummet samt till hemvisten/hemklassrum. Hela toalettutrymmet ska ha hög ljudklassning.

Antalet toaletter dimensioneras utifrån en toalett per 15 elever. RWC ska vara placerad så att de som hyr lokal efter verksamhetstid har tillgång till den.

Lokalernas utformning

Nedan följer rekommendationer för materialval m. m.:

- Rumshöjden ska vara 2,7 meter
- Fönster ska ha 110 cm brösthöjd, lägre brösthöjd kan användas på enstaka partier för ljusinsläpp eller för att skapa en trevlig atmosfär.
- Innerdörrar och dörrpartier av trä ska vara massiva.
- Golvtyp väljs utifrån rummets funktion. Städning och underhåll är vägledande för valet.
- Träfärgade lister ska prioriteras.
- Väggmaterial med låga livscykelkostnader ska prioriteras.

Inför utformning av lokaler och val av inredning och ytskikt ska städservice involveras. Exempel på krav som ska beaktas:

- Inbyggda skåp ska gå från golv till tak.
- Vägghängda toaletter prioriteras
- Fönster och andra glasytor ska utformas så att de kan rengöras säkert och ergonomiskt.
- Akustikplattor/ljudabsorbenter och ventilation som enkelt kan rengöras.

Ljudmiljö inomhus

Ljudklassning enligt BBR ska följas.

Ventilation

Ventilationskanaler ska döljas i möjligaste mån.

Uppföljning

Rumsprogram för utbildningslokaler ska vid behov uppdateras av sektorscheferna för sektor UKF och sektor TOF.

Sammanträdesdatum
2021-05-27

§ 217

Dnr 2021KS328

Uppdrag om framtagande av koncept för utbildningslokaler

Beslut

Kommunstyrelsen uppdrar åt förvaltningen att arbeta fram koncept för utbildningslokaler. Konceptet ska godkännas av välfärdsnämnden i egenskap av huvudman för den kommunala utbildningsverksamheten, samt av kommunstyrelsen som ansvarig för samhällsutvecklings- och fastighetsfrågor och tillika ansvarig för samordning av kommunens verksamhet.

Uppdraget ska finansieras inom kommunstyrelsens ram. Uppdraget ska slutredovisas för kommunstyrelsen senast i september 2022.

Sammanfattning av ärendet

Per Vorberg (M) har initierat ett ärende om framtagande av koncept för utbildningslokaler i skrivelse daterad den 18 maj 2021.

Härryda kommun står inför ett omfattande renoverings- och ombyggnadsbehov av kommunala utbildningslokaler. Främst inom grundskolan. Samtidigt kommer kommunen behöva ersätta och komplettera med nya utbildningslokaler allt eftersom kommunen utvecklas. För utbildningslokaler krävs det av effektivitets- och resursskäl tydliga strategier, principer och stor samsyn vid utbyggnaden av nya lokaler.

Nya utbildningslokaler kräver ett omfattande planerings- och projekterings-arbete som tar stora resurser i anspråk. Det är angeläget med gemensamma principer och tydlig rollfördelning som tillämpas vid såväl nybyggnation som större om/tillbyggnationer. Därmed kan kommunen effektivisera sina processer. När det planeras nytt, behöver kommunen också tänka långsiktigt och hållbart på flera sätt. Det handlar om att lokalerna ska vara miljömässigt hållbara, men också flexibla för att kunna nyttjas på fler sätt eller fler timmar på dygnet. Lokaler behöver också planeras, placeras och byggas så att de går att ställa om till annan verksamhet allt eftersom omvärlden förändras och verksamhetsanpassningar behöver göras.

Därför föreslås förvaltningen få i uppdrag att arbeta fram koncept för utbildningslokaler med inspiration från t.ex. Kungsbacka kommuns koncept för utbildningslokaler enligt bilaga. I framtagandet är det viktigt att också välfärdsnämnden i egenskap av huvudman för den kommunala utbildnings-verksamheten, samt av kommunstyrelsen som ansvarig för samhällsutvecklings- och fastighetsfrågor och tillika ansvarig för samordning av kommunens verksamhet är delaktig i arbetet.

Signatur justerande	Utdragsbestyrkande
---------------------	--------------------

Sammanträdesdatum
2021-05-27

Beslutsunderlag

- Skrivelse från Per Vorberg (M) daterad den 18 maj 2021 om uppdrag om framtagande av koncept för utbildningslokaler.

Förslag till beslut på sammanträdet

Per Vorberg (M) föreslår med instämmande av David Dinsdale (L) att kommunstyrelsen uppdrar åt förvaltningen att arbeta fram koncept för utbildningslokaler. Konceptet ska godkännas av välfärdsnämnden i egenskap av huvudman för den kommunala utbildningsverksamheten, samt av kommunstyrelsen som ansvarig för samhällsutvecklings- och fastighetsfrågor och tillika ansvarig för samordning av kommunens verksamhet. Uppdraget ska finansieras inom kommunstyrelsens ram. Uppdraget ska slutredovisas för kommunstyrelsen senast i september 2022.

Peter Arvidsson (SD) föreslår att kommunstyrelsen avslår Per Vorbergs förslag.

Beslutsgång

Ordföranden redovisar att han kommer ställa Per Vorbergs förslag mot Peter Arvidssons förslag.

Kommunstyrelsen godkänner redovisad beslutsgång.

Per Vorbergs och Peter Arvidssons förslag

Ordföranden ställer förslagen mot varandra och finner att kommunstyrelsen bifaller Per Vorbergs förslag.

Paragrafen är justerad

Signatur justerande	Utdragsbestyrkande